

Актуални въпроси за опазване на Световния океан от замърсяване

Recent Developments in Preservation of the World Ocean from Pollution

Мирослава Йорданова¹

SUMMARY

Despite the invaluable role of the world ocean in many aspects of human existence, namely environmental, economic, cultural, social, and scientific, the pollution of the high seas remains an on-going concern. The soft law instruments and practices such as education and prevention of pollution from dumping of plastic waste are ineffective to tackle the problems of the world ocean in a comprehensive manner. For that reason, the international legal instruments in environmental law and the law of the sea, are a crucial tool for offering an effective solution to the problem of polluting the world ocean. In that regard, the international conventions in force are the most important instruments which can produce the necessary legal effects. The transnational nature of the pollution of the world ocean calls for the necessity to develop a respective international framework of protection. The new Global Treaty on the Conservation and Sustainable Use of High Seas Biodiversity adopted in 2023 ('The High Seas Treaty') has developed such, but the question with efficiency is still pending since it is not yet in force. Together with the Law of the Sea Convention, those are the two crucial international legal instruments that will offer protection of the important marine areas beyond national juris-

¹ Мирослава Йорданова, доктор по право, асистент, катедра МПП, УНСС, e-mail: miroslava_yordanova@mail.bg (Miroslava Yordanova, JD, Assistant Professor, Department of Public International Law, UNWE, e-mail: miroslava_yordanova@mail.bg).

diction. While the Law of the Sea Convention tackles main issues of the sustainable use of non-living resources in the high seas, the High Seas Treaty further develops the protection over living resources of the areas beyond national jurisdiction and protects the marine ecosystems from diminishing biodiversity as a result from pollution. However, the main problem with the new treaty is its ratification by at least 60 countries so that it can come into force and provide the so urgently needed protection of the world ocean from pollution.

KEY WORDS

Environmental Law; Law of the Sea; World Ocean; Pollution; Biodiversity; Areas Beyond National Jurisdiction

1. ЗНАЧЕНИЕ НА СВЕТОВНИЯ ОКЕАН

Световният океан е жизненоважна екосистема, която поддържа целия живот на планетата². Океаните са дом не само на много биологични видове, но и са важен компонент на световната екосистема³ като са тясно свързани с различни локални системи. Такива са кораловите рифове или мангровите гори, а доброто им функциониране зависи от екологичния баланс, създаван от тях чрез циклично пренасяне на хранителни вещества, производство на кислород и климатична регулация⁴. В тази връзка функцията океанът да регулира температурата и климата е много значима. Образно казано, като „огромен топлинен басейн“ той поема, разпределя и стабилизира температурите по цялата планета и предотвратява метеорологични катаклизми. Участва и в кръговрата на водата и осигурява достатъчното количество валежи за поддържане живота на Земята⁵.

Друг много важен аспект е морското биоразнообразие, което е белег за доброто му състояние. Огромният брой морски биологични видове

² Research Institute for Sustainability. Biodiversity: UN Agreement for the Protection of the Ocean, (31 May 2018) [online] <https://www.rifs-potsdam.de/en/output/dossiers/ocean-treaty> [accessed 10.11.2024].

³ GGI Insights. Ocean Conservation: Preserving the World's Marine Ecosystems. (16 May 2024) [online] <https://www.graygroupintl.com/blog/ocean-conservation> [accessed 10.11.2024].

⁴ GGI Insights (2024).

⁵ GGI Insights (2024).

допринася за баланса на морската екосистема, като на всеки от тях е отредена важна роля и загубата дори само на един вид може да повлече след себе си каскада от неблагоприятни ефекти⁶.

В обобщение, освен че регулира глобалния климат, океанът предлага огромно биоразнообразие от организми, които могат да бъдат използвани от човечеството за многобройни дейности, а освен това и препитанието на милиони хора зависи от неговото състояние⁷. Затова не е пресилено твърдението, че той предоставя разнообразни неоченими блага за човечеството било то екологични, икономически, социални, културни, научни, или като основен източник на храна. Въпреки това е под непрекъснато въздействие на замърсяване, което съчетано с прекомерната експлоатация на ресурсите, климатичните промени и намаляващо биоразнообразие, поражда спешна нужда от своевременно приемане на мерки за защита⁸. Налагането на разбирането на жизненоважната роля, която океаните играят за поддържане живота на планетата, е първата стъпка за мотивиране на действията по тяхното опазване⁹.

2. СЪЩНОСТ НА ПРОБЛЕМА СЪС ЗАМЪРСЯВАНЕ НА СВЕТОВНИЯ ОКЕАН

2.1. Източници на замърсяване на Световния океан

Основната причина за нанасяне на екологични вреди от замърсяване на Световния океан е интензивно развиваната човешка дейност¹⁰. В бъдеще развиващите се сега икономически дейности в открито море (добивът на полезни изкопаеми от океанското дъно например) могат до доведат до неблагоприятни последици за Световния океан¹¹. Едни от основните източници на замърсяване на водите на океаните са петролните и пластмасовите отпадъци¹².

⁶ GGI Insights (2024).

⁷ Research Institute for Sustainability (2018).

⁸ European Commission, Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries. An historic achievement: Treaty of the High Seas is adopted. (19 June 2023) [online] https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/news/historic-achievement-treaty-high-seas-adopted-2023-06-19_en#:~:text=Today%2C%20the%20Treaty%20of%20the,loss%20in%20the%20high%20seas [accessed 10.11.2024].

⁹ GGI Insights (2024).

¹⁰ Research Institute for Sustainability (2018).

¹¹ Research Institute for Sustainability (2018).

¹² GGI Insights (2024).

2.2. Последици от замърсяването на Световния океан

Поддържането на чисти и продуктивни океански води, които осигуряват биоразнообразие, е основа за човешкото благополучие, но въпреки това източниците на замърсяване продължават да влошават състоянието, да намаляват устойчивостта на океанските екосистеми и да вредят на характерните за тях растителни и животински видове¹³. Токсичните отпадъци от човешката дейност, изхвърляни в открито море, го замърсяват както пряко, така и косвено. Например повишаването на емисиите CO₂ води до киселинността на водите и намалява нивата на кислорода в тях, затопля ги и дори променя теченията, а това повишава риска от неблагоприятни климатични промени¹⁴.

3. ИНСТРУМЕНТИ И ПРАКТИКИ НА SOFT-LAW¹⁵, СВЪРЗАНИ С ОПАЗВАНЕТО НА СВЕТОВНИЯ ОКЕАН ОТ ЗАМЪРСЯВАНЕ

Проблемът със замърсяването на Световния океан дава основание за множество регионални и национални инициативи в опазването и устойчивото използване на океанските ресурси по крайбрежието. Въпреки това поради транснационалния характер на замърсяването мерките на национално и дори на регионално ниво се оказват крайно недостатъчно ефективни за предотвратяване на замърсяването¹⁶. Същевременно множеството правни празноти в международноправната уредба на опазването на Световния океан препятстват адекватното справяне с проблема. Например Конвенцията по международно морско право, разглеждана подробно по-нататък, съдържа правила за използването на океана и неговите ресурси, но не уточнява как отделните държави следва да опазят и да използват биоразнообразието в открито море¹⁷.

Според редица автори най-добрият подход за опазване на Световния океан от замърсяване е превенцията. Тя следва да бъде поставена на първо място преди да бъдат изразходвани средства за контрол на замърсяването и събиране на вече изхвърлени отпадъци¹⁸.

¹³ Research Institute for Sustainability (2018).

¹⁴ Research Institute for Sustainability (2018).

¹⁵ Терминът се свързва с използването на регулативни системи без задължителна правна сила.

¹⁶ Research Institute for Sustainability (2018).

¹⁷ Research Institute for Sustainability (2018).

¹⁸ S. Van Zeebroeck. Marine Conservation in International Law (4th July 2022) [online] <https://earth.org/marine-conservation-international-law> [accessed 10.11.2024].

3.1. Образователни инициативи и подобряване на инфраструктурата за събиране на отпадъците и за рециклиране

Множество световни екологични организации информират за вредата от замърсяването и предприемат образователните инициативи за опазването на Световния океан, фокусирани главно върху намаляване на потреблението на пластмасови консумативи за еднократна употреба¹⁹. Еколозите са на мнение, че достатъчно широкото промотиране и окуражаване на използването на алтернативни консумативи за многократна употреба, както и рециклирането на пластмасата, биха намалили значително изхвърляните отпадъци²⁰. По тази причина обществената ангажираност и образователните инициативи като неправни средства за справяне с проблема могат чрез повишена култура на потреблението и информираност относно потенциалните екологични рискове да изиграят жизненоважна роля за опазване на океаните от замърсяване²¹.

3.2. Контрол върху корпорациите за използване на замърсяващи вещества

Често международните компании носят отговорност за опазване на океанските води от замърсяване с индустриални, радиоактивни, канализационни и други отпадъци. Те следва да съобразят своята дейност със съответните изисквания, което е от изключително значение да бъдат подтиквани да използват енергийно-ефективни производства, безвредни източници на горива и нетоксични химикали, а също така и да снижат техните нива в отпадните води²².

4. ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА СВЕТОВНИЯ ОКЕАН ОТ ЗАМЪРСЯВАНЕ

Безспорно образователните инициативи и други неправни практики спомагат за намаляване на замърсяването на Световния океан, особено що се отнася до изхвърлянето на отпадъци. Международното публично

¹⁹ GGI Insights (2024).

²⁰ GGI Insights (2024).

²¹ GGI Insights (2024).

²² S. Van Zeebroeck (2022).

право (МПП) предоставя правната рамка, която може да изиграе решаващо значение в борбата срещу замърсяването²³. В тази връзка отдавна океаните попадат под действието на доктрината за свобода на морето, която като принципна постановка е въведена в МПП още през 17. век. Тя приема, че националната юрисдикция е ограничена до правата на отделните държави само върху тясната ивица от Световния океан около крайбрежията²⁴. Този принцип действа всеобхватно до средата на 20. век, когато се появява нов стимул за държавите да разширяват правата си и да предявят претенции върху ресурси, отдалечени от крайбрежието. Същевременно този стремеж е съпътстван и от растящ риск от неблагоприятното въздействие върху морските ресурси и биосфера. Например риболовните кораби, които плават на дълги разстояния, поставят под заплахата водите и морските обитатели в океаните, което от своя страна има неблагоприятен ефект върху крайбрежните рибни ресурси. Подобна опасност от замърсяване има и при транспортните кораби и най-вече транспортиращите петролни продукти или други опасни товари. От дълги години морските коридори за превоз са обект на замърсяване. По тези причини винаги е съществувала опасност не само от замърсяване на крайбрежните води, но и от неблагоприятно въздействие върху морското биоразнообразие в океаните като цяло²⁵. В тази връзка, за да осигури едно по-„зелено“ и непоставящо рискове от замърсяване мореплаване Международната морска организация като основен орган на ООН за развитие на международното морско право приема регулационни мерки по отношение на международното корабоплаване с цел ограничаването на емисиите на вредни вещества, замърсяващи океанската среда. Сред тях са Международната конвенция за предотвратяване замърсяването от кораби²⁶ от 1973 г., както и Международната конвенция за предотвратяване замърсяване на моретата с петрол²⁷ от 1954 г. Друго международно споразумение, приемането на което дава всеобхватност в териториален план на международната защита на Световния океан, включително от замърсяване, засяга въпросите с опазването на водите около двата полюса. Това е така нареченият „Полярен Кодекс“, Международен Кодекс относно кораби, опериращи в полярни води²⁸ (2017 г.).

²³ S. Van Zeebroeck (2022).

²⁴ UN. Oceans and the Law of the Sea. [online] <https://www.un.org/en/global-issue/Oceans-and-the-Law-of-the-Sea> [accessed 10.11.2024].

²⁵ UN.

²⁶ International Convention for the Prevention of Pollution from Ships.

²⁷ International Convention for the Prevention of Pollution of the Sea by Oil.

²⁸ International Code for Ships Operating in Polar Waters.

Той обхваща въпроси, свързани със защитата на околната среда, както и с отношение към мореплаването в полярни води²⁹.

Още един по-различен аспект на международната защита на Световния океан от замърсяване, който придава всеобхватност на предмета ѝ, е предотвратяването на радиационното замърсяване. В тази връзка вследствие от петнадесетгодишни усилия за разработването на ефективна международноправна рамка за защита на морското дъно отвъд национална юрисдикция, към ООН е създаден Комитет по въпросите на морското дъно³⁰ и е подписан Международен договор за забрана поставянето на ядрени оръжия и други оръжия за масово поразяване на морското дъно и прилежащата му почва (1971 г.). Проведена е и Стокхолмската конференция по околната среда³¹, а общото събрание на ООН приема и декларация, че всички природни ресурси на морското дъно отвъд националните юрисдикции, са общо наследство на човечеството³² и следва да не бъдат експлоатирани с рискове от замърсяване на Световния океан.

4.1. Конвенцията по международно морско право³³ (1982 г.)

Наред с изброените инструменти за защита на Световния океан безспорно водещо място заема Конвенцията по международно морско право. Тя е ключов регулационен механизъм за разпространение защитата на върху споделените водни ресурси на планетата³⁴. Още в преамбюла ѝ се призовават заинтересованите лица да се отнасят осъзнато към състоянието на Световния океан. Определя се, че проблемите на защитата му „са тясно свързани едни с други и следва да бъдат разглеждани в своята цялост“. Това поставя основата на нова всеобхватна териториална и предметна рамка и спомага приемането допълнително на многобройни международни споразумения, които закрилят моретата и извън зоните на национална юрисдикция.

По отношение на Конвенцията по морско право и относно международноправната защита на Световния океан от замърсяване следва да се споменат разпоредбите на Част XII, Секция 1, Защита и опазване на морската среда. Текстовете от чл. 192 до чл. 222 са посветени на контрола,

²⁹ UN.

³⁰ The UN Seabed Committee.

³¹ Stockholm Conference on the Human Environment.

³² UN.

³³ Law of the Sea Convention.

³⁴ UN.

намаляването, предотвратяването на замърсяването и опазването на морската среда като цяло (например чл. 194). В частност ал. 3(а) се отнася до отделянето на токсични, вредни или опасни вещества и изхвърлянето им в океаните, а чл. 210 предвижда приемането на закони и подзаконови актове, които ефективно да предотвратят разпространението на посочените вещества в морска среда.

Проблемът на международноправната защита както по Конвенцията по морско право, така и по всеки един международен договор, е свързан с ефективното им приложение от държавите. Това най-вече е тяхната ратификация. Всички международни договори, включително и разглежданата Конвенция, действат на принципа на съгласието на суверенните държави. Предвидените на международноправно ниво насоки за защита не могат да се приложат ефективно и остават единствено с убеждаваща, а не с правнозадължителна сила³⁵. Например Конвенцията по морско право е ратифицирана от 158 държави, включително държавите – членки на ООН и на ЕС. Притеснително е, че някои големи държави като САЩ, Обединените Арабски Емирства, Руанда, Камбоджа и Етиопия само са подписали, без да са ратифицирали текста на Конвенцията. А други, като Турция, Израел, Андора, Венецуела и Перу, нито са подписали, нито са го ратифицирали.

В такива случаи правният механизъм за ефективно прилагане на предвидената в нея защита е тяхното налагане на базата на международния обичай. Например САЩ приема и прилага разпоредбите на Конвенцията по морско право, като зачита обичайноправния характер³⁶. Това обаче се осъществява само при доказването на двата задължителни елемента на международноправния обичай, а именно широко разпространена практика на държавите (*state practice*) и т.нар. съзнание за правната задължителност на разпоредбите (*opinio juris*).

4.2. Международен договор относно опазването и устойчивото използване на морското биоразнообразие в открито море³⁷ (19 юни 2023 г.)

На 19 юни 2023 г. след почти две десетилетия на усилен преговори 193 държави – членки на ООН, изготвят и приемат текста на основопо-

³⁵ S. Van Zeebroeck (2022).

³⁶ S. Van Zeebroeck (2022).

³⁷ Global Treaty on the Conservation and Sustainable Use of High Seas Biodiversity; „Marine Biodiversity Treaty“, „High Seas Treaty.“

лагащо правно обвързващо споразумение относно морското биоразнообразие, с което насърчават всеобщото опазване и устойчиво използване на открито море извън национална юрисдикция. То обхваща около две трети от Световния океан³⁸ и е изготвено и прието в рамките на Междуправителствената Конференция по морско биоразнообразие на зоните, отвъд национална юрисдикция³⁹. Съобразено с разпоредбите на Конвенцията по международно морско право, която предвижда за всяка крайбрежна държава да бъде очертана базова брегова линия, за да демаркира морските зони и да отдели водите под национална юрисдикция⁴⁰. Изключителната икономическа зона (ИИЗ), в която държавите имат право да използват морските ресурси и съответно да извършват дейности по опазването им, се простира на 200 морски мили от базовата брегова линия. Останалата част от океана, извън тях, е известна с названието „зона, простираща се отвъд национална юрисдикция“⁴¹ и така се използва тук.

Един от възможните подходи за справяне със спешната нужда от опазване водите на Световния океан от замърсяване е създаването на взаимосвързана мрежа от защитени морски зони в открито море, извън национална юрисдикция. Но до приемането на Международния договор относно опазването и устойчивото използване на морското биоразнообразие в открито море държавите не разполагат с механизми за създаването и управлението на такава мрежа⁴². По тази причина редица автори определят Новоподписания договор като постижение с историческо значение в областта на правната защита на открито море, непопадащо под национална юрисдикция. Като се стъпи на базата на Конвенцията по морско право, Договорът надгражда допълнителни мерки срещу вредни практики, които замърсяват Световния океан⁴³. За да се акцентира на разширения териториален обхват, той се нарича накратко Договор за открито море или Договор за биоразнообразието отвъд национална юрисдикция⁴⁴. Това разширено териториално действие е особено съществено с оглед транснационалния характер на замърсяването, като се има пред-

³⁸ UN.

³⁹ the Intergovernmental Conference on Marine Biodiversity of Areas Beyond National Jurisdiction.

⁴⁰ Research Institute for Sustainability (2018).

⁴¹ Research Institute for Sustainability (2018).

⁴² Research Institute for Sustainability (2018).

⁴³ United Nations.

⁴⁴ Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries (2023).

вид, че около 64% от Световния океан не попада под национална юрисдикция⁴⁵. Тези води са най-малко изследвани и проучени, а също и едни от най-неефективно защитените зони на планетата, въпреки че играят съществено значение за световната екосистема⁴⁶. През последните десетилетия обаче те са обект на засилен международен интерес и нарастваща човешка експлоатация, която поставя Световния океан под риск⁴⁷.

Както беше споменато, широкият териториален обхват е първата новост, която отличава Договора от останалите международноправни споразумения в областта, тъй като, от една страна, дава нужната всеобхватност на защитата, а от друга, същевременно представлява важна актуализация на правната рамка, заложена в Конвенцията по морско право, приложима от 1994 г.⁴⁸ За първи път в Договора международноправни мерки за защита на околната среда се разпростират толкова широко, а именно две трети от Световния океан⁴⁹. Допреди приемането му някои автори поддържат мнението, че откритото море е зона, лишена от международноправна защита, що се отнася до опазването ѝ. Други автори наблягат, че десетилетия наред международноправната защита на откритото море остава фрагментирана, тъй като въпреки наличието на множество международни органи, регулиращи човешката дейност в откритото море (корабоплаване, риболов и добив на полезни изкопаеми от морското дъно), до днешна дата липсва координация и единност в регулационната дейност на подобни органи. По тази причина правната рамка за защита от замърсяване и от други вредни последици (намаляващо биоразнообразие например) остава незадоволителна. Договорът отговаря на нуждата от всеобхватна регулация на въпросите за опазване на морските ресурси, устойчиво използване на океаните и опазването им от замърсяването. Той предоставя нови управленчески похвати и институционни механизми за вземане на решения и справедливо използване

⁴⁵ D. Loctier. Interview: Why is a high seas treaty crucial for marine biodiversity? (26 March 2024), [online] <https://www.euronews.com/green/2024/03/26/why-is-a-high-seas-treaty-essential-for-marine-biodiversity#:~:text=%22Once%20this%20treaty%20enters%20into,sharing%20of%20marine%20genetic%20resources.> [accessed 10.11.2024].

⁴⁶ Australian Department of Climate Change, Energy, the Environment and Water. High Seas Biodiversity Treaty (26 June 2024) [online] <https://consult.dcceew.gov.au/high-seas-biodiversity-treaty> [accessed 10.11.2024].

⁴⁷ Australian Department of Climate Change, Energy, the Environment and Water (2024)

⁴⁸ United Nations Environment Programme. Marine biodiversity gets a lifeline with high seas treaty. (20 June 2023) [online] <https://www.unep.org/news-and-stories/story/marine-biodiversity-gets-lifeline-high-seas-treaty> [accessed 10.11.2024].

⁴⁹ United Nations Environment Programme (2023).

на общите морски ресурси⁵⁰. До приемането му режимът на Конвенцията по международно морско право въвежда правила за използването на неживи ресурси в зоната на морското дъно, извън национална юрисдикция. Но що се отнася до живите тя оставя на държавите свобода на риболова в открито море, скрепена само с някои доста общи задължения за тяхното опазване⁵¹. Това различно третиране на живите и неживите ресурси и липсата на регулация за опазване на морското биоразнообразие отвъд националната юрисдикция от вредни въздействия на човешката дейност и в частност от замърсяване, е сред въпросите, които новоприетият Договор цели да реши⁵².

На фона на многобройните многостранни международни договори в областта на морското право, които не винаги успяват да предложат ефективни механизми за решаване на проблемите, свързани със Световния океан, Договорът представлява победа на многостранните усилия на държавите. Той успява да удовлетвори интересите както на развитите, така и на развиващите се държави, по отношение на множество наболели въпроси, включително за защита от замърсяване⁵³.

За защитата на открито море от замърсяване основна постановка в Договора е оценката на въздействието върху околната среда, която трябва да бъде извършена преди провеждането на каквито и да са дейности⁵⁴. Същността ѝ е дефинирана като „процес по откриване и оценяване на потенциалните въздействия, които би имала определена дейност, и които следва да бъдат сведени до знанието на решаващите органи“ (чл. 1, част IV от Договора за открито море). Друг важен елемент е създаването на управленски механизми, базирани на зонирание, или по-точно създаването на мрежа от защитени морски зони в открито море. Това от своя страна е основа за по-добро международно сътрудничество за справяне със замърсяване на Световния океан, а също така и задълбочава международното сътрудничество в областта на морските научни изследвания. Те имат безспорен принос за решаването на наболелите проблеми⁵⁵.

⁵⁰ United Nations Environment Programme (2023).

⁵¹ S. Karim, and W. Cheung. The new UN high seas marine biodiversity Agreement may also facilitate climate action: a cautiously optimistic view. (25 January 2024) [online] <https://www.nature.com/articles/s44168-023-00088-9> [accessed 10.11.2024].

⁵² S. Karim, and W. Cheung (2024).

⁵³ United Nations Environment Programme (2023).

⁵⁴ Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries (2023).

⁵⁵ Australian Department of Climate Change, Energy, the Environment and Water.

Като предметна слабост на Договора авторите посочват няколко въпроса, които не са намерили ефективно решение в неговите разпоредби. Това са например неизяснените механизми за наблюдение и контрол върху защитените зони в открито море, неуредената рамка за решаване на правни спорове, и най-вече неизяснената съдба на т.нар. „проекти, които силно замърсяват околната среда“, предприемани в открито море⁵⁶.

Както беше споменато по отношение на Конвенцията по морско право, един от най-важните въпроси остава този за правното действие на Договора за открито море като международноправно споразумение. Както Конвенцията, така и Договорът, са правно обвързващи споразумения, разпоредбите на които имат задължителен характер само за ратифициралите ги държави⁵⁷.

Договорът за открито море е предвиден да влезе в сила 120 дни след ратификацията от 60 държави⁵⁸, което отново води до наболелия проблем с ефективността на международноправните механизми за защита на Световния океан от замърсяване. За да могат да ратифицират Договора, държавите е необходимо да включат разпоредбите му национално законодателство⁵⁹. Затова и успехът на Договора зависи в голяма степен от активността на подписалите го и готовността им да приложат ефективно международните разпоредби⁶⁰. Авторите с основание твърдят, че международното екологично право страда от постоянно повтарящия се проблем с липса на такива действия на национално и на регионално ниво. За това множество международни споразумения в областта всъщност остават неприложими⁶¹. Редица критици прогнозират, че вероятно основният проблем с ефективността на Договора също ще дойде именно от протакане на процеса по влизането му в сила поради недостатъчен брой депозирани ратификации⁶². За сравнение Конвенцията по международно морско право влиза в сила едва 12 години след приемането ѝ. Изследователите алармират, че решаването на въпроса с опазването на Световния океан от замърсяване и от други неблагоприятни последици, не може да бъде отлагано с десетилетие, защото по този начин мерките

⁵⁶ The UN High Seas Treaty: challenges and significance. (23 March 2023) [online] <https://forumias.com/blog/the-un-high-seas-treaty-challenges-and-significance> [accessed 10.11.2024].

⁵⁷ S. Karim and W. Cheung (2024).

⁵⁸ Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries (2023).

⁵⁹ United Nations Environment Programme (2023).

⁶⁰ S. Karim and W. Cheung (2024).

⁶¹ S. Karim and W. Cheung (2024).

⁶² United Nations Environment Programme (2023).

могат да се обезсмислят⁶³. Затова редица автори призовават за ускорено прилагане на разпоредбите за защита на откритото море⁶⁴.

Друг основен проблем при прилагането на новата рамка е осигуряването на технологичната и финансова подкрепа за развиващите се държави. Тяхната икономика е пряко зависима от използването на океана⁶⁵. За сравнение предвидената в Конвенцията рамка за трансфер на технологии не дава ефективни резултати и всъщност е една от най-рядко прилаганите ѝ части⁶⁶. Затова, ако съответните текстове от Договора имат подобна съдба, прилагането му ще бъде силно затруднено. Без осигуряване на адекватни технологии и инвестиции, ефективното опазване на Световния океан от замърсяване в огромните райони на Африка, Азия и Южния Тих океан може да бъде сериозно предизвикателство⁶⁷.

5. ПРЕПОРЪКИ И ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Световният океан безспорно е един от основните фактори за осигуряване нормалния живот и икономически просперитет на човечеството. Въпреки това той е под непрекъснато и силно въздействие на замърсяване вследствие на нарастващата човешка дейност. Тя благодарение на развитието в технологиите може да бъде извършвана все по-далеч в открито море. Замърсяването неминуемо води до създаването на множество регионални и национални инициативи, насочени към опазването и устойчивото използване на океанските ресурси. Въпреки това, поради транснационалния си характер предприетите на национално и дори на регионално ниво правни и неправни мерки се оказват крайно недостатъчни. Същевременно множеството празноти в международноправната уредба препятстват адекватното справяне с проблема. Конвенцията по международно морско право не успява да осигури всеобхватна защита на Световния океан, тъй като зоната на открито море извън национална юрисдикция е слабо регулирана. Новоприетият Договор за открито море, от друга страна, демонстрира огромен потенциал, но отново е препятстван протакането на ратификацията си. Затова най-належащата препоръка е за своевременната ратификация на международноправни спо-

⁶³ S. Karim and W. Cheung (2024).

⁶⁴ K. M. Gjerde, et al. Getting beyond yes: fast-tracking implementation of the UN agreement for marine biodiversity beyond national jurisdiction. *NPJ Ocean Sustain*, 1 (2022), p. 6.

⁶⁵ S. Karim, and W. Cheung (2024).

⁶⁶ S. Karim and W. Cheung (2024).

⁶⁷ S. Karim and W. Cheung (2024).

разумения от такъв ранг. Те имат основополагащо за човечеството значение. Такова безспорно има и Договорът за открито море, след като, разбира се, влезе своевременно в сила.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Australian Department of Climate Change, Energy, the Environment and Water. *High Seas Biodiversity Treaty*, [online] <https://consult.dcceew.gov.au/high-seas-biodiversity-treaty> [accessed 10.11.2024].

European Commission, Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries. *An historic achievement: Treaty of the High Seas is adopted*. (19 June 2023) [online] https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/news/historic-achievement-treaty-high-seas-adopted-2023-06-19_en#:~:text=Today%2C%20the%20Treaty%20of%20the,loss%20in%20the%20high%20seas. [accessed 10. 11.2024].

Forum IAS. *The UN High Seas Treaty: challenges and significance* “ – *Explained, pointwise*. (23 March 2023) [online] <https://forumias.com/blog/the-un-high-seas-treaty-challenges-and-significance/> [accessed 10.11.2024].

GGI Insights. *Ocean Conservation: Preserving the World's Marine Ecosystems* (16 May, 2024) [online] <https://www.graygroupintl.com/blog/ocean-conservation> [accessed 10.11.2024].

Gjerde K. M., et al. Getting beyond yes: fast-tracking implementation of the UN agreement for marine biodiversity beyond national jurisdiction. *NPJ Ocean Sustain*, 1 (2022), p. 6.

Karim S., and Cheung, W. *The new UN high seas marine biodiversity Agreement may also facilitate climate action: a cautiously optimistic view*. (25 January 2024) [online] <https://www.nature.com/articles/s44168-023-00088-9> [accessed 10.11.2024].

Loctier, D. *Interview: Why is a high seas treaty crucial for marine biodiversity?* (26 March 2024), [online] <https://www.euronews.com/green/2024/03/26/why-is-a-high-seas-treaty-essential-for-marine-biodiversity#:~:text=%22Once%20this%20treaty%20enters%20into,sharing%20of%20marine%20genetic%20resources.> [accessed 10.11.2024].

Research Institute for Sustainability. *Biodiversity: UN Agreement for the Protection of the Ocean* [online] <https://www.rifs-potsdam.de/en/output/dossiers/ocean-treaty> [accessed 10.11.2024].

United Nations Environment Programme. *Marine biodiversity gets a lifeline with high seas treaty*. (20 June 2023) [online] <https://www.unep.org/news-and-stories/story/marine-biodiversity-gets-lifeline-high-seas-treaty> [accessed 10.11.2024].

United Nations. *Oceans and the Law of the Sea*. [online] <https://www.un.org/en/global-issue/Oceans-and-the-Law-of-the-Sea> [accessed 10.11.2024].

Zeebroeck, S. *Marine Conservation in International Law* (4th July 2022) [online] <https://earth.org/marine-conservation-international-law/> [accessed 10.11.2024].